

การส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังในอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
**Extension of Cassava Mosaic Disease Management
in Taphraya District, Sakaeo Province**

ชัชวาลย์ ใจฟอง,
นาริรัตน์ สีระสาร และ ธำรงเจต พัฒมุข
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
**Chatchawan Jaifong,
Nareerut Seerasarn and Thamrongjet Puttamuk**
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: geniuschatchawan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ (2) สภาพการผลิตมันสำปะหลัง (3) ความรู้และการปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง ประชากรในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังของอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว และขึ้นทะเบียนเกษตรกรปี 2564 จำนวน 312 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร ทาโร ยามาเน่ ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 176 คน โดยใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 52.40 ปี มีพื้นที่ปลูกเฉลี่ย 21.41 ไร่ มีประสบการณ์การปลูกเฉลี่ย 13.39 ปี มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 3,205.45 กิโลกรัม (2) เกษตรกรปลูกมันสำปะหลังพันธุ์ระยอง 72 ส่วนใหญ่เก็บก่อนพันธุ์ไว้ใช้เอง มีการเตรียมท่อนพันธุ์มันสำปะหลังก่อนปลูกและเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังที่อายุ 12 เดือน (3) เกษตรกรมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคใบด่างมันสำปะหลังในระดับปานกลาง และส่วนใหญ่มีการปฏิบัติในด้านการจัดการและควบคุมโรคใบด่างมันสำปะหลังมากที่สุด (4) เกษตรกรมีปัญหาด้านการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังอยู่ในระดับมาก สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากขาดแรงงาน ขาดเงินทุน และมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุนในระดับมากที่สุด คือ ควรมีการสนับสนุนและช่วยเหลือเกษตรกรในด้านการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง รวมถึงการผลิตและการตลาด จากผลการวิจัยสามารถนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังที่เหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ: การส่งเสริม; การจัดการโรคพืช; โรคใบด่างมันสำปะหลัง

* วันที่รับบทความ: 4 พฤษภาคม 2565; วันแก้ไขบทความ 23 พฤษภาคม 2565; วันตอบรับบทความ: 31 พฤษภาคม 2565

Received: May 4, 2022; Revised: May 23, 2022; Accepted: May 31, 2022

Abstracts

The objectives of this research were to study (1) the basic socio-economic conditions, (2) cassava production conditions, (3) knowledge and practice regarding extension of cassava mosaic disease management, (4) problems and suggestions of extension of cassava mosaic disease management. The population consisted of 312 farmers of cassava production in Taphraya District, Sakaeo Province who registered with the Department of Agricultural Extension in the production year of 2021. The 176 sample size was based on Taro Yamane formula with the error value of 0.05. Structured interviews were used for data collection. Statistics used were frequency, percentage, mean, minimum, maximum, standard deviation and ranking. The results indicated the following: The results showed that (1) farmers were male with the average age of 52.40 years, the average cassava production area was 21.41 rai, The average cultivation experience was 13.39 years., The average yield per rai was 3,205.45 kg. (2) Farmers grow cassava varieties Rayong 72. Most of them keep the species for their own use. Cassava cuttings were prepared before planting and harvest cassava at 12 months. (3) Farmers general knowledge about cassava blight at moderate level. And most of them have the most practice in the management and control of cassava blight. (4) Farmers had problems in managing cassava blight at a high level. Most of the reasons were due to lack of labor, lack of funds and cumbersome procedures. Recommendation of the highest level. of recommendations, would be support and assistance to farmers in the management of cassava blight. including production and marketing. The results of research can lead to guidelines for extension of cassava mosaic disease management appropriately.

Keywords: Extension; Plant disease management; Cassava mosaic disease

บทนำ

มันสำปะหลังเป็นสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของไทย โดยมีมูลค่าการส่งออกกว่าปีละ 100,000 ล้านบาท ซึ่งไทยเป็นผู้ผลิตมันสำปะหลังอันดับ 2 ของโลก รองมาจากไนจีเรีย แต่สามารถส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังเป็นอันดับ 1 ของโลก ทั้งนี้ผลผลิตมันสำปะหลังจะเข้าสู่กระบวนการแปรรูปทั้งหมด โดยแปรรูปเป็นมันเส้น มันอัดเม็ด แป้งมันสำปะหลัง และเอทานอล เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น อาหาร อาหารสัตว์ สารความหวาน ผงชูรส กระจก สิ่งทอ เป็นต้น ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าผลผลิตมันสำปะหลัง มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยและนำรายได้เข้าสู่ประเทศจากการส่งออก (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2563 : 7) ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง 8.9 ล้านไร่ ครอบคลุมทั้งหมด 54 จังหวัด มันสำปะหลังเป็นพืชที่ปลูกง่าย สามารถปลูกได้ทุกภาคของประเทศไทยสามารถปรับตัวกับสภาพแวดล้อมได้ง่าย ปลูกได้ในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ปัญหาเรื่องโรคและแมลงน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับพืชชนิดอื่น แต่ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการผลิตมันสำปะหลังของประเทศกำลังประสบปัญหาจากการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลัง ซึ่งส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิต 40–100 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับช่วงอายุของมันสำปะหลังที่ติดเชื้อไวรัส (วันวิสา ศิริวรรณ และคณะ, 2564 : 181-191)

โรคใบด่างมันสำปะหลังสาเหตุเกิดจากเชื้อไวรัส *Cassava mosaic virus* เป็นโรคที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมมันสำปะหลังในหลายประเทศ เนื่องจากหาคณะบาตรุนแรงอาจทำให้ผลผลิตเสียหายได้ถึง 100 เปอร์เซ็นต์ สำหรับประเทศไทยโรคใบด่างมันสำปะหลังนับเป็นโรคอุบัติใหม่ พบครั้งแรกในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2561 ในจังหวัดที่มีเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ สระแก้ว สุรินทร์ อุบลราชธานี และจังหวัดปราจีนบุรี รวมจำนวน 7 จังหวัด คาดว่าเป็นการระบาดจากแปลงมันสำปะหลังที่เป็นโรคจากประเทศเพื่อนบ้านโดยมีแมลงหี้ย์ขาวยาสูบเป็นพาหะ และในปี 2562 และ 2563 มีการแพร่ระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลัง ไปสู่พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในหลายจังหวัดในประเทศไทย เช่น จังหวัดสุรินทร์ อุบลราชธานี บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ ปราจีนบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา นครราชสีมา สระแก้ว ระยอง และจังหวัดกาญจนบุรี เนื่องมาจากการใช้ท่อนพันธุ์ที่เป็นโรคมารูปลูกและมีการระบาดของแมลงหี้ย์ขาวยาสูบที่เป็นพาหะนำโรค (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563 : 7)

จังหวัดสระแก้วมีพื้นที่การปลูกมันสำปะหลัง จำนวน 354,850 ไร่ มีปริมาณผลผลิต 1,138,197 ตัน สำหรับอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เป็นอำเภอที่มีพื้นที่การปลูกมันสำปะหลังมากที่สุดของจังหวัด โดยมีพื้นที่ปลูกจำนวน 76,979 ไร่ และมีปริมาณผลผลิตจำนวน 214,982 ตัน (สำนักงานเกษตรจังหวัดสระแก้ว, 2564 : ออนไลน์) แต่ในรอบฤดูกาลผลิตปี 2562/2563 เกษตรกรในพื้นที่อำเภอตาพระยา ต้องประสบปัญหาการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลัง ทำให้ผลผลิตมันสำปะหลังเกิดความเสียหาย และรอบฤดูกาลผลิตปี 2563/2564 เกษตรกรในพื้นที่ยังพบการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลังในพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังและมีแนวโน้มการระบาดเพิ่มมากขึ้นและขยายไปยังพื้นที่อำเภอใกล้เคียง ทำให้ปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังของจังหวัดสระแก้วเสียหาย (ร้อยละ 80) จำนวน 122,597 ตัน มีมูลค่าความเสียหาย 221 ล้านบาท ซึ่งส่งผลกระทบต่อเกษตรกรเป็นอย่างมาก (ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ, 2563 : ออนไลน์)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังของเกษตรกร ในอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลในด้านสภาพสังคมและเศรษฐกิจ สภาพการผลิตมันสำปะหลัง ความรู้และวิธีการปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังของเกษตรกร พร้อมทั้งปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง เพื่อนำผลวิเคราะห์ที่ได้มาใช้เป็นข้อมูลในการส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังของเกษตรกร ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาโรคใบด่างมันสำปะหลังได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความรู้และการปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังของเกษตรกร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ประชากรในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังของอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานเกษตรอำเภอตาพระยา ปี 2563/2564 จำนวน 312 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร ทาโร่ ยามาเน่ Taro Yamane (1973 : 53) ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 56.41 ของประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมด โดยใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิดและแบบปลายเปิด แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ (1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) สภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร (3) ความรู้และการปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังของเกษตรกร (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังของเกษตรกร ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการออกไปสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดลำดับโดยนำคะแนนรวมมาหาค่าเฉลี่ยแล้วจัดอันดับตามเกณฑ์ และนำเสนอผลการวิจัยโดยความเรียงเชิงวิเคราะห์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดและทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (ลิ้นจี่ เพ็ชรนิล (2555 : 65)), (บุญถม คำภาค, 2557 : 76), (พัทยา ชุมเพชร, 2562 : 22), (สำนักงานเกษตรจังหวัดสระแก้ว, 2564 : ออนไลน์), (สำนักงานเกษตรอำเภอตาพระยา, 2563 : 32), (กรมวิชาการเกษตร, 2563 : 1-7), (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563 : 6) เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 64.2 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 52.4 ปี เกษตรกรร้อยละ 58.5 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และร้อยละ 57.4 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และเกษตรกรเกือบทั้งหมดได้รับข้อมูลข่าวสารความรู้เกี่ยวกับโรคใบด่างมันสำปะหลังจากผู้นำท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

2) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 21.41 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นที่ดินของตนเอง มีประสบการณ์ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 13.39 ปี มีปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ยต่อไร่ 3,205.45 กิโลกรัม เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรต่อปีเฉลี่ย 143,125.00 บาท มีรายจ่ายในภาคการเกษตรต่อปีเฉลี่ย 69,823.86 บาท มีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 4.00 คน มีจำนวนการจ้างแรงงานในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 12.00 คน และเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 98.9 ใช้เงินทุนตัวเองในการทำการเกษตร

2. สภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 80.1 ปลูกมันสำปะหลังพันธุ์ระยอง 72 ส่วนใหญ่เก็บท่อนพันธุ์ไว้ใช้เอง มีการเตรียมท่อนพันธุ์มันสำปะหลังก่อนปลูก มีการไถพรวนเพื่อเตรียมดินปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 2.00 ครั้ง มีปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีเฉลี่ยต่อไร่ 38.27 กิโลกรัม มีการกำจัดวัชพืชเฉลี่ย 2.17 ครั้ง และมีการใช้สารเคมีกำจัดโรคแมลงศัตรูพืชเฉลี่ย 1.86 ครั้ง ต่อรอบการผลิต และเกษตรกรส่วนใหญ่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังที่อายุ 12 เดือน

3. ความรู้และการปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังของเกษตรกร

1) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคใบด่างมันสำปะหลัง พบว่า พบว่า เกษตรกรร้อยละ 68.2 มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคใบด่างมันสำปะหลังในระดับปานกลาง รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 27.8 มีความรู้เกี่ยวกับโรคใบด่างมันสำปะหลัง ในระดับมาก และเกษตรกรร้อยละ 4.0 มีความรู้เกี่ยวกับโรคใบด่างมันสำปะหลังในระดับน้อย ตามลำดับ โดยมีคะแนนที่ตอบถูกมากที่สุด 11 ข้อ คะแนนที่ตอบถูกน้อยสุด 6 ข้อ และมีคะแนนที่ตอบถูกเฉลี่ย 8.73 ข้อ ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคใบด่างมันสำปะหลัง

n = 176

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
น้อยที่สุด (1 – 3 คะแนน)	-	-
น้อย (4 – 6 คะแนน)	7	4.0
ปานกลาง (7 – 9 คะแนน)	120	68.2
มาก (10 – 12 คะแนน)	49	27.8
มากที่สุด (13 – 15 คะแนน)	-	-
ค่าต่ำสุด = 6 ค่าสูงสุด = 11 ค่าเฉลี่ย = 8.73		

2) การปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) เรื่องเมื่อพบแมลงหิวข้าวยาสูบในแปลงมันสำปะหลังท่านจะจัดการโดยปฏิบัติตามคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ (2) เรื่องท่านพ่นสารเคมีเพื่อกำจัดแมลงหิวข้าวยาสูบตามอัตราที่ฉลากแนะนำ (3) เรื่องเมื่อพบว่ามันสำปะหลังของท่านมีอาการของโรคใบด่างมันสำปะหลัง ท่านจะจัดการโดยปฏิบัติตามคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังของเกษตรกร

1) ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง พบว่า เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.64) รองลงมาด้านการสนับสนุน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.61) ด้านความรู้ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.50) และด้านวิธีการส่งเสริมการเกษตร อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.24) ตามลำดับ ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ภาพรวมปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง

n = 176

ประเด็นปัญหา	ค่าเฉลี่ย	แปลความ	ลำดับ
1. ด้านความรู้	3.50	มาก	3
2. ด้านวิธีการส่งเสริมการเกษตร	3.24	ปานกลาง	4
3. ด้านการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง	3.64	มาก	1
4. ด้านการสนับสนุน	3.61	มาก	2

2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการสนับสนุน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.64) รองลงมาด้านการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.38) ด้านวิธีการส่งเสริมการเกษตร อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.30) และด้านความรู้ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.20) ตามลำดับ ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ภาพรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง

n = 176			
ประเด็นปัญหา	ค่าเฉลี่ย	แปลความ	ลำดับ
1. ด้านความรู้	4.20	มาก	4
2. ด้านวิธีการส่งเสริมการเกษตร	4.30	มากที่สุด	3
3. ด้านการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง	4.38	มากที่สุด	2
4. ด้านการสนับสนุน	4.64	มากที่สุด	1

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว มีสิ่งที่ควรอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 64.2 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 52.4 ปี เกษตรกรร้อยละ 58.5 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และร้อยละ 57.4 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และเกษตรกรเกือบทั้งหมดได้รับข้อมูลข่าวสารความรู้เกี่ยวกับโรคใบด่างมันสำปะหลังจากผู้นำท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับ ปภาดา เผ่าเพ็ง (2562 : 83) ศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมเทคโนโลยีการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรตำบลพันดุง อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 55.7 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 50.53 ปี จบประถมศึกษา ร้อยละ 44.1 เป็นกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. ร้อยละ 94.1 ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับมันสำปะหลังจากนักส่งเสริมการเกษตร และสอดคล้องกับ พัทยา ชุมเพชร (2562 : 22) ศึกษาเรื่องความต้องการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรอำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี พบว่า เกษตรกรร้อยละ 53.8 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 53 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยมาจากเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนผู้ปลูกมันสำปะหลัง โดยส่วนใหญ่ผู้ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรมักจะเป็นหัวหน้าครัวเรือน และส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษาอาจเพราะเป็นหลักสูตรภาคบังคับของสมัยก่อน ที่กำหนดให้มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา อายุเฉลี่ยของเกษตรกรค่อนข้างมาก ทั้งนี้เพราะวัยหนุ่มสาวไม่นิยมทำการเกษตร และเคลื่อนย้ายไปทำงานใน ภาคอุตสาหกรรมที่อื่น และเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร เพราะว่าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นแหล่งสินเชื่อในระบบของภาครัฐที่อยู่ ใกล้กับเกษตรกรมากที่สุด

2) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ปลูก มันสำปะหลังเฉลี่ย 21.41 ไร่ ลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่ดินของตนเอง มีประสบการณ์ปลูก มันสำปะหลังเฉลี่ย 13.39 ปี ซึ่งสอดคล้องกับ บุญถม คำภาค (2557 : 76) ศึกษาเรื่องการผลิตมันสำปะหลัง ของเกษตรกรในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว พบว่า พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 20.06 ไร่ มีการถือ ครองที่ดินในการทำการเกษตรเป็นของตนเอง มีประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 13.76 ปี

ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรของอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ส่วนใหญ่สืบทอดอาชีพการ ปลูกมันสำปะหลังจากรุ่นสู่รุ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และได้รับที่ดินเป็นมรดกจากบรรพบุรุษ ทำให้ ครอบครองและรักพื้นที่ทำกินของตนเอง อีกทั้งสภาพพื้นที่ไม่เอื้อต่อการเพาะปลูกพืชอื่นๆ จึงทำให้พื้นที่ทำ เกษตรที่ครอบครองทั้งหมด ส่วนใหญ่ใช้ปลูกมันสำปะหลัง และจากการปลูกมันสำปะหลังเป็นอาชีพที่ทำต่อๆ กันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ทำให้เกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกมันสำปะหลังค่อนข้างมาก และเกษตรกรมี ปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ยต่อไร่เฉลี่ย 3,205.45 กิโลกรัม ซึ่งต่ำกว่าเล็กน้อยกับปริมาณผลผลิตมัน สำปะหลังเฉลี่ยต่อไร่ของจังหวัดสระแก้ว คือ 3,305 กิโลกรัม อาจเพราะว่าสภาพพื้นที่ในการปลูก และการ ดูแลรักษา ประกอบกับเกษตรกรประสบปัญหาการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลังซึ่งทำให้ผลผลิตมี ปริมาณลดลง

เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรต่อปีเฉลี่ย 143,125.00 บาท มีรายจ่ายในภาค การเกษตรต่อปีเฉลี่ย 69,823.86 บาท มีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 4.00 คน มีจำนวน การจ้างแรงงานในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 12.00 คน และเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 98.9 ใช้เงินทุน ตัวเองในการทำการเกษตร ทั้งนี้สรุปได้ว่ารายได้ของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลางสามารถยังชีพตนเองและ ครัวเรือนได้ รายจ่ายในภาคการเกษตรของครัวเรือนยังอยู่ในอัตราที่สูง สืบเนื่องมาจากปัจจุบันราคาปัจจัยการ ผลิตพืชมีราคาที่สูงขึ้น และแรงงานภาคการเกษตรของครัวเรือนค่อนข้างน้อย อาจเพราะว่าสมาชิกในครัวเรือน ที่เป็นคนรุ่นใหม่หันไปทำงานเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม จึงทำให้สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในภาค การเกษตรมีจำนวนน้อย และส่งผลให้มีการจ้างแรงงานในการปลูกมันสำปะหลังเป็นจำนวนที่ค่อนข้างสูง

2. สภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร

1) การเตรียมดิน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการไถพรวนเพื่อเตรียมดินปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 2.00 ครั้ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สภาพดินของอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ส่วนใหญ่เป็นดินทราย เกษตรกรจึงเห็นว่าการไถพรวนเพียง 2 ครั้ง ก็เพียงพอ และหากไถพรวนมากกว่านี้ก็จะเป็นการเพิ่มต้นทุนในการเตรียมดินให้กับตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ชนิดา เกตุแก้วเกลี้ยง (2557 : 87) ศึกษาเรื่องความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย พบว่า เกษตรกรมีการไถดินจำนวน 2 ครั้ง และสอดคล้องกับคำแนะนำในการเตรียมดินเพื่อปลูกมันสำปะหลังของกรมวิชาการเกษตร (2563 : 1-7) ได้ระบุถึงการเตรียมดินเพื่อปลูกมันสำปะหลังว่าควรไถจำนวน 2 ครั้ง วิธีการไถให้ ไถตะ โดยใช้เวลา 3 ในช่วงที่ดินมีความชื้นพอเหมาะและไถกลบวัชพืช ซากพืช เช่น ใบ ต้นของมันสำปะหลังที่เหลือจากการเก็บเกี่ยวลงไปดิน เพื่อให้ธาตุอาหารที่มีอยู่ในเศษเหลือดังกล่าวกลับคืนสู่ดิน แล้วทิ้งไว้ 7-14 วัน ซึ่งเป็นวิธีการที่เตรียมดินเหมาะสม จึงนับได้ว่าเกษตรกรมีการปฏิบัติในด้านการเตรียมดินที่เหมาะสม

2) พันธุ์มันสำปะหลังและแหล่งที่มา ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ นิยมปลูกมันสำปะหลังพันธุ์ระยอง 72 และเกษตรศาสตร์ 50 และส่วนใหญ่เกษตรกรเก็บท่อนพันธุ์มันสำปะหลังไว้ใช้เอง สอดคล้องกับ ลีนิจี เพ็ชรนิล (2555 : 65) ศึกษาเรื่องการป้องกันกำจัดเพลี้ยแป้งมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เกษตรกรนิยมปลูกมันสำปะหลังพันธุ์ระยอง 72 และเกษตรศาสตร์ 50 และเก็บพันธุ์มันสำปะหลังไว้เอง และยังสอดคล้องกับรายงานสำนักงานเกษตรจังหวัดสระแก้ว ที่รายงานว่าการพันธุ์มันสำปะหลังที่นิยมปลูกในจังหวัดสระแก้ว ได้แก่ พันธุ์ระยอง 72 และเกษตรศาสตร์ 50

ทั้งนี้พันธุ์มันสำปะหลังที่เกษตรกรอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว นิยมปลูกยังคงเป็นพันธุ์มันสำปะหลังที่มีการส่งเสริมและเป็นสายพันธุ์ที่รับรองจากหน่วยงานราชการ ส่วนการเก็บท่อนพันธุ์มันสำปะหลังไว้ใช้ปลูกในรอบฤดูผลิตถัดไปของเกษตรกรนั้น เป็นการประหยัดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร เพราะในปัจจุบันพันธุ์มันสำปะหลังมีราคาสูงและขาดแคลน แต่ด้วยในพื้นที่อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว มีการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลังอยู่และโรคใบด่างมันสำปะหลังนั้นสามารถถ่ายทอดผ่านท่อนพันธุ์มันสำปะหลังได้ การที่เกษตรกรใช้ท่อนพันธุ์มันสำปะหลังของตนเอง จากพื้นที่ที่มีการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลัง ท่อนพันธุ์มันสำปะหลังที่ใช้ อาจจะมีโอกาสปนเปื้อน ซึ่งหากนำไปปลูกอาจเกิดผลเสียหายต่อผลผลิตมันสำปะหลังได้

3) การใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช และการใช้สารเคมีกำจัดโรคแมลงศัตรูพืช ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีเฉลี่ยต่อไร่เฉลี่ย 38.27 กิโลกรัม มีการกำจัดวัชพืชเฉลี่ย 2.17 ครั้ง และมีการใช้สารเคมีกำจัดโรคแมลงศัตรูพืชเฉลี่ย 1.86 ครั้ง ต่อรอบการผลิต

เนื่องจากเกษตรกรปลูกมันสำปะหลังในสภาพไร่ ประกอบกับเกษตรกรเคยชินกับวิธีการปลูกแบบเดิม และมีความคิดว่ามันสำปะหลังเป็นพืชที่ไม่ต้องดูแลมาก เป็นพืชทนแล้งโรคและแมลงศัตรูพืชน้อย

เกษตรกรจึงมีการดูแลรักษามันสำปะหลังแบบไม่คอยพิถีพิถัน ซึ่งสอดคล้องกับ ลีนจี เพ็ชรนิล (2555 : 65) ที่พบว่า เกษตรกรมีการกำจัดวัชพืชเฉลี่ย 2.6 ครั้ง ใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 40.08 กิโลกรัมต่อไร่ และสอดคล้องกับ คำแนะนำการผลิตท่อนพันธุ์มันสำปะหลังสะอาดและมีคุณภาพ กรมวิชาการเกษตร (2563 : 1-7) ที่แนะนำว่า การกำจัดวัชพืชไม่ควรน้อยกว่า 2 ครั้ง ตลอดฤดูปลูก และใส่ปุ๋ยเพียงครั้งเดียวหลังปลูก 1-3 เดือน และปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีเฉลี่ยต่อไร่ 30 -100 กิโลกรัม ขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อดิน ดังนั้นควรมีการเก็บตัวอย่างดินและใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน

4) การเก็บเกี่ยว ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 47.7 เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังอายุ 12 เดือน รองลงมา ร้อยละ 22.2 เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังอายุ 10 เดือน สอดคล้องกับ ลีนจี เพ็ชรนิล (2555:65) ที่พบว่า เกษตรกรเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังอายุเฉลี่ย 10.76 เดือน และสอดคล้องกับ ชนิตา เกตุแก้วเกลี้ยง (2557 : 87) ที่พบว่า เกษตรกรเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังอายุ 10 เดือน เนื่องจากโดยปกติมันสำปะหลังจะมีอายุการเก็บเกี่ยวได้ตั้งแต่ 8 เดือนขึ้นไป และเกษตรกรจะเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังตามความจำเป็น เช่น ราคาในขณะนั้น และแรงงาน แต่โดยปกติจะเก็บเกี่ยวเมื่ออายุ 10-12 เดือน เพราะผลผลิตมันสำปะหลังจะมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น

3. ความรู้และการปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังของเกษตรกร

1) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคใบด่างมันสำปะหลัง ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 68.2 มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคใบด่างมันสำปะหลังในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่เกษตรกรมีความรู้น้อยที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ (1) มันสำปะหลังแสดงอาการใบด่างเหลือง ต้นแคระแกร็น ใบเสียวรูปทรง ลดรูป ตั้งแต่ใบแรกเกิดจากต้นมันสำปะหลังได้รับการถ่ายเชื้อจากแมลงพาหะ (2) มันสำปะหลังแสดงอาการใบด่างเหลืองชัดเจนเฉพาะส่วนยอด สาเหตุเกิดจากใช้ท่อนพันธุ์ที่มีเชื้อโรคใบด่างมันสำปะหลัง (3) อาการยอดแตกเป็นพุ่ม อาจพบบริเวณตาข้าง กิ่งหรือลำต้นของต้นที่เป็นโรค ใบจะมีสีเหลืองซีด หรือสีเหลืองเข้มปนสีน้ำตาลแดง ใบที่เป็นโรคจะแห้งตายเริ่มจากใบล่างขึ้นไปถึงใบที่ปลายยอด เป็นลักษณะอาการของโรคใบด่างมันสำปะหลัง

จากประเด็นที่เกษตรกรมีความรู้น้อยที่สุด 3 อันดับ พิจารณาแล้วจะเป็นประเด็นในส่วนของลักษณะอาการของโรคใบด่างมันสำปะหลัง เกษตรกรยังไม่สามารถแยกลักษณะอาการของโรคใบด่างมันสำปะหลัง ทั้งในอาการที่เกิดจากใช้ท่อนพันธุ์ที่มีเชื้อโรคใบด่างมันสำปะหลังมาปลูก หรืออาการที่เกิดจากต้นมันสำปะหลังได้รับการถ่ายเชื้อจากแมลงพาหะ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรคใบด่างมันสำปะหลังเป็นโรคระบาดอุบัติใหม่ในประเทศไทย เกษตรกรจึงอาจจะยังไม่มีประสบการณ์ในการจำแนกลักษณะอาการของโรคใบด่างมันสำปะหลัง ประกอบกับการแสดงอาการใบด่างของต้นมันสำปะหลัง อาจเกิดได้จากสาเหตุอื่นๆ ได้ เช่น การโดนสารเคมีกำจัดวัชพืช การขาดธาตุอาหาร อาจทำให้เกษตรกรเกิดความสับสนและไม่สามารถแยกลักษณะอาการของโรคใบด่างมันสำปะหลังได้อย่างชัดเจน

2) การปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีการปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) เรื่องเมื่อพบแมงหวี่ขาวยาสูบในแปลงมันสำปะหลังท่านจะจัดการโดยปฏิบัติตามคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ (2) เรื่องท่านพ่นสารเคมีเพื่อกำจัดแมงหวี่ขาวยาสูบตามอัตราที่ฉลากแนะนำ (3) เรื่องเมื่อพบว่ามันสำปะหลังของท่านมีอาการของโรคใบด่างมันสำปะหลัง ท่านจะจัดการโดยปฏิบัติตามคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ

จากประเด็นที่มีการปฏิบัติมากที่สุดเกี่ยวกับการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง 3 อันดับพิจารณาแล้วจะเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดการและควบคุมโรคใบด่างมันสำปะหลัง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรให้ความสำคัญและรับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติในด้านการจัดการและการควบคุมโรคใบด่างมันสำปะหลัง ทั้งด้านของการจัดการต้นมันสำปะหลังที่เป็นโรคและการกำจัดแมลงพาหะ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังของเกษตรกร

1) ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.64) รองลงมาด้านการสนับสนุน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.61) ด้านความรู้ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.50) และด้านวิธีการส่งเสริมการเกษตร อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.24) ตามลำดับ ดังนี้

1.1 ด้านความรู้ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านความรู้ ในระดับมาก 4 ประเด็น คือ การขาดความรู้การคัดเลือกท่อนพันธุ์สะอาด การขาดความรู้เรื่องโรคใบด่างมันสำปะหลัง การขาดความรู้การกำจัดแมลงพาหะ และการขาดความรู้วิธีการกำจัดต้นมันสำปะหลังที่เป็นโรค และมีปัญหาด้านความรู้ ในระดับปานกลาง ในประเด็นการขาดความรู้ด้านการสำรวจแปลงมันสำปะหลัง ตามลำดับ เนื่องจากโรคใบด่างมันสำปะหลังเป็นโรคอุบัติใหม่ ทำให้เกษตรกรยังคงมองว่าความรู้การป้องกันและกำจัดโรคใบด่างมันสำปะหลังเป็นปัญหาในระดับมาก ซึ่งเกษตรกรเองยังต้องการเพิ่มพูนความรู้ในส่วนของ การป้องกันและกำจัดโรคใบด่างมันสำปะหลังให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ แต่ประเด็นเรื่องความรู้ด้านการสำรวจแปลง เกษตรกรเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในเรื่องการปฏิบัติในด้านการสำรวจแปลงที่เกษตรกรไม่ค่อยปฏิบัติ ดังนั้น ควรสร้างความตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการสำรวจแปลงให้กับเกษตรกร

1.2 ด้านวิธีการส่งเสริมการเกษตร พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านวิธีการส่งเสริมการเกษตร อยู่ในระดับปานกลางในทุกประเด็น ซึ่งประเด็นที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ ช่วงเวลาการส่งเสริมไม่เหมาะสมกับช่วงการผลิต อาจเป็นเพราะการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ดำเนินงานส่งเสริมตามช่วงที่มีการดำเนินโครงการตามงบประมาณซึ่งมักจะไม่ค่อยตรงกับช่วงการผลิตของเกษตรกร ดังนั้น ควรมีการ

ส่งเสริมเพิ่มเติมด้วยสื่อมวลชนให้มากขึ้น และควรมีการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ หรือให้ผู้นำชุมชน อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ต่างๆ ให้เข้าถึงเกษตรกรอย่างทั่วถึง

1.3 ด้านการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังในระดับมากทุกประเด็น ซึ่งประเด็นที่เป็นปัญหาเรียงจากมากไปน้อย คือ ด้านการสำรวจ แปลง ด้านการกำจัดแมลงพาหะ ด้านการจัดการต้นมันสำปะหลังที่เป็นโรค และด้านการเตรียมท่อนพันธุ์ สะอาด ตามลำดับ สาเหตุของปัญหาด้านการสำรวจแปลงส่วนใหญ่เกิดจาก การขาดแรงงาน ขาดเงินทุน และเกษตรกรมองว่ามีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ทำให้เกษตรกรไม่ค่อยมีการสำรวจแปลง ปัญหาด้านการกำจัดแมลงพาหะ เกษตรกรมองถึงต้นทุนของสารเคมีที่มีราคาสูง และการขาดแรงงาน ปัญหาด้านการจัดการต้นมันสำปะหลังที่เป็นโรค เกิดจากขั้นตอนที่ยุ่งยาก และต้องใช้เงินทุนค่อนข้างมาก และปัญหาด้านเตรียมท่อนพันธุ์สะอาด เกษตรกรขาดแหล่งท่อนพันธุ์สะอาด และขาดเงินทุน

1.4 ด้านการสนับสนุน พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการสนับสนุนในระดับมากในทุกประเด็น คือ การขาดการสนับสนุนแหล่งผลิตพันธุ์/ต้นพันธุ์มันสำปะหลังสะอาด การขาดการสนับสนุนด้านแหล่งเงินทุน การขาดการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการผลิตพันธุ์มันสำปะหลังสะอาด และการขาดการสนับสนุนความรู้อย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ เนื่องจากการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลังในพื้นที่ที่ครอบคลุมทั้งอำเภอตาพระยา และต่างอำเภอ ทำให้ขาดแคลนท่อนพันธุ์มันสำปะหลังสะอาด ภาครัฐควรเข้ามาสนับสนุนแหล่งผลิตพันธุ์/ต้นพันธุ์มันสำปะหลังสะอาด และสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ที่เกษตรกรสามารถผลิตพันธุ์มันสำปะหลังสะอาดไว้ปลูกในรอบการผลิตต่อไปได้

2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง ในด้านการสนับสนุนอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีข้อเสนอแนะในประเด็น (1) ควรมีการสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือเกษตรกรในการกำจัดต้นมันสำปะหลังที่เป็นโรค และแมลงพาหะ (2) ควรสนับสนุนมาตรการด้านราคามันสำปะหลังให้สอดคล้องกับต้นทุน (3) ควรมีการพัฒนาพันธุ์มันสำปะหลังที่ต้านทานโรคใบด่างมันสำปะหลังและสนับสนุนให้เกษตรกร และ (4) ควรมีการสนับสนุนต้นพันธุ์มันสำปะหลังสะอาด และหนานทานต่อโรคใบด่างมันสำปะหลัง ดังนั้น ภาครัฐควรมีการกำหนดนโยบายต่างๆ ที่จะสนับสนุนและช่วยเหลือเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังในด้านการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง และครอบคลุมไปถึงการผลิตและการตลาดด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

1.1 จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีการเก็บพันธุ์มันสำปะหลังไว้ใช้ปลูกในรอบการผลิตต่อไป เกษตรกรต้องมีความรู้ในการคัดเลือกต้นมันสำปะหลัง เพราะหากไม่มีความรู้เกษตรกรอาจนำต้นมันสำปะหลังที่เป็นโรคใบด่างมันสำปะหลังไปปลูกต่อ ซึ่งจะส่งผลให้ผลผลิตมันสำปะหลังเสียหายได้

1.2 จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีระดับความรู้เกี่ยวกับโรคใบด่างมันสำปะหลังในระดับปานกลาง เกษตรกรควรหาความรู้เพิ่มเติมจากสื่อต่างๆ ที่มีในปัจจุบัน เช่น จากสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเอง และเรียนรู้ และเกษตรกรต้องติดตามข่าวสารวิชาการด้านโรคใบด่างมันสำปะหลังและโรคอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง

1.3 จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติในด้านการสำรวจแปลงค่อนข้างน้อย ซึ่งเกษตรกรต้องให้ความสำคัญกับการสำรวจแปลง และมีการสำรวจแปลงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อที่จะได้เป็นการเฝ้าระวังการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลังกับแปลงมันสำปะหลังของเกษตรกรไม่ให้เกิดความรุนแรง ซึ่งอาจส่งผลให้ผลผลิตเสียหาย และเสียค่าใช้จ่ายสูงในการกำจัดต้นมันสำปะหลังที่เป็นโรค

1.4 จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรยังขาดแหล่งท่อนพันธุ์สะอาด ดังนั้น เกษตรกรควรมีแปลงต้นแบบในการผลิตท่อนพันธุ์มันสำปะหลังสะอาดและมีคุณภาพในแปลงตนเองและชุมชน นอกจากนี้จะเป็นแหล่งพันธุ์มันสำปะหลังสะอาดในชุมชนแล้ว ยังสามารถเป็นพื้นที่พบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรและเกษตรกร หรือเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม หรือขยายผลไปยังชุมชนใกล้เคียง เป็นการสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นระหว่างชุมชนแบบมีส่วนร่วมมีการวางแผนการผลิตท่อนพันธุ์มันสำปะหลังสะอาดและมีคุณภาพ และมีการจัดการศัตรูพืชที่เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเร่งสร้างความรู้เกี่ยวกับโรคใบด่างมันสำปะหลัง วิธีการปฏิบัติควบคุมและป้องกัน ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยน และวางแผนการผลิตมันสำปะหลัง ควรมีการใช้สื่อ หรือภาษา ที่เกษตรกรสามารถเข้าใจง่ายขึ้นเนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ และตรงกับความต้องการในสถานการณ์ปัจจุบัน เน้นการประชาสัมพันธ์แบบรายบุคคลมากยิ่งขึ้น โดยผ่านทางผู้นำชุมชน และอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความคุ้นเคยกับเกษตรกรในพื้นที่

3. ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในด้านการสนับสนุนอยู่ในระดับมากที่สุด หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญในการช่วยเหลือเกษตรกรในด้านการสนับสนุนต่างๆ เช่น สนับสนุนท่อนพันธุ์มันสำปะหลังที่ปราศจากโรค การสนับสนุนด้านแหล่งเงินทุน รวมถึงการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกมัน

สำปะหลัง โดยกำหนดนโยบายช่วยเหลือ เช่น การประกันราคาผลผลิต โครงการประกันรายได้ รวมถึงโครงการที่จะช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบปัญหาจากโรคใบด่างมันสำปะหลัง

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังในจังหวัดอื่นๆ เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ ดำเนินการเก็บข้อมูลเฉพาะเกษตรกร ผู้ปลูกมันสำปะหลังของอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เท่านั้น ซึ่งโรคใบด่างมันสำปะหลังมีการระบาดในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ และมีเกษตรกรในจังหวัดต่างๆ ก็ประสบปัญหาการระบาดของโรคใบด่างเช่นกัน เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่หลากหลายและได้มาตรฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังต่อไป

4.2 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งต่อการส่งเสริมการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลัง และเป็นการยกระดับงานวิจัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร. (2563). *คู่มือการผลิตท่อนพันธุ์มันสำปะหลังสะอาดและมีคุณภาพ*. กรมวิชาการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). *คู่มือโครงการป้องกันและกำจัดโรคใบด่างมันสำปะหลัง*. กรมส่งเสริมการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ชนิดา เกตุแก้วเกลี้ยง. (2557). *ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- บุญถม คำภาค. (2557). *การผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรใน อำเภอวัฒนานครจังหวัดสระแก้ว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปภาดา เผ่าเพ็ง. (2562). *แนวทางการส่งเสริมเทคโนโลยีการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรตำบลพันดุง อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พิทยา ชุมเพชร (2562). *ความต้องการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- ลินจี เพ็ชรนิล. (2555). การป้องกันกำจัดเพลี้ยแป้งมันสำปะหลังของเกษตรกรอำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วันวิสา ศิริวรรณ. (2563). การศึกษาอัตราการเกิดโรคใบด่างมันสำปะหลังในท่อนพันธุ์สะอาด. วารสาร วิทยาศาสตร์เกษตร. 51 (2), 181-191.
- ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ. (2564). วิเคราะห์สถานการณ์โรคใบด่างมันสำปะหลัง. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2565. แหล่งที่มา: <https://www.nabc.go.th/disaster/baidang>.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดสระแก้ว. (2564). ข้อมูลด้านการผลิตมันสำปะหลัง จังหวัดสระแก้ว. ออนไลน์. สืบค้น เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2565. แหล่งที่มา: http://www.sakaeo.doe.go.th/site/?page_id=2039.
- สำนักงานเกษตรอำเภอตาพระยา. (2563). แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ ปี 2562-2565. จังหวัดสระแก้ว
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2563). การประเมินผลโครงการป้องกันและกำจัดโรคใบด่างมันสำปะหลัง. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd Ed). New York. Harper and Row Publications.